

Max Hjorton (red.)

Särskilda undervisnings- grupper

Läraryörlaget

perspektiv på lärande,
stöd och inkludering

LÄRARFÖRLAGET
Lärofortbildning AB
Box 17023
104 62 Stockholm
www.lararforlaget.se
info@lararforlaget.se

KOPIERINGSFÖRBUD

Förlaget påminner om att detta verk är skyddat av upphovsrättslagen. Kopiering är förbjuden, utöver lärares begränsade rätt att kopiera för undervisningsbruk enligt avtal och den mycket begränsade rätten att kopiera för privat bruk.

© 2026 Författarna & Lärofortlaget

UPPLAGA 1: 1:a tryckningen

REDAKTÖR: Cecilia Lindvall

GRAFISK FORM: Anna Hild Design

FOTO PORTRÄTT: Anna Hjorton

ILLUSTRATION OMSLAG: Shutterstock/Hobbit Art

TRYCK: Inom EU via Printpool, 2026

ISBN: 978-91-988578-4-9

Innehåll

Inledning 5

DEL 1 - Samhälle 9

1 De särskilda undervisningsmiljöernas återkomst 10

AV GUNNLAUGUR MAGNÚSSON

2 Möjligheter och hinder med särskilda undervisningsgrupper - spaning ur ett forskarperspektiv 22

AV EMMA LEIFLER

3 Demokrati och särskilda undervisningsgrupper 40

AV NICLAS FOHLIN

4 Att tro på varje elev - skolkulturen som möjliggörare 58

AV DENICE SVERLA

Reflektionsfrågor del 1 72

DEL 2 - Individ 73

5 I spänningsfältet mellan elevens behov och skolans organisatoriska villkor 74

AV SABINA DURAKOVIC

6	Att känna att man fungerar och lära sig hur - om metakognition och undervisning i SU-grupper	88
	AV PETRI PARTANEN	
7	Utred för att förstå, anpassa för att tillgodose behov	104
	AV MAX HJORTON	
	Reflektionsfrågor del 2	120
DEL 3 - Praktik		121
8	Lagom är inte bäst	122
	AV MARIA WIMAN	
9	Att arbeta i särskild undervisningsgrupp	132
	AV CAJSA JAHN & MALIN REUTERSWÄRD	
10	Nyckeln till framgång - organisera för tillgänglighet	154
	AV ELINOR KENNERÖ TONNER	
	Reflektionsfrågor del 3	172
Avslutning		173
Litteratur		174

Inledning

Alla som arbetar i skolans värld har stött på fenomenet särskilda undervisningsgrupper (i fortsättningen refererat till som SU-grupper). De har skapats för att tillgodose särskilt stöd för de elever som på olika sätt hamnat i skolsvårigheter och bedöms behöva ett stöd som är särskilt från den ordinarie undervisningsmiljön. Ibland bedöms eleven ha behov av att vara i den särskilda miljön under hela skoldagen och ibland under en del av dagen.

SU-grupper kan se väldigt olika ut. En del är gemensamma för huvudmän och kommuner och tar emot elever från alla eller flera av huvudmannens eller kommunens skolor. Andra är lokala och fungerar som den enskilda skolans särskilda lösning för de elever som är i störst behov av särskilt stöd inom enheten. Även organiseringen, placeringsförfarandet och pedagogiken varierar stort inom SU-grupper.

Den här boken vänder sig i första hand till dig som arbetar i skolans värld, kanske som rektor, lärare, specialpedagog eller inom någon annan elevhälsoprofession. Kanske arbetar du i en SU-grupp eller som utbildningschef eller verksamhetsutvecklare. Boken kan även vara intressant för dig som är intresserad av skolfrågor på andra sätt: du kanske följer skoldebatten, studerar, engagerar dig i barnrättsfrågor eller vill fördjupa din förståelse för skolans praktik.

Vi som har skrivit denna bok hoppas att texterna ska vidga perspektiven när det gäller SU-grupper, stödjande skolor i organiseringen av sin verksamhet och sitt elevstöd samt skapa reflektion och diskussion kring fenomenet särskilda undervisningsgrupper. Vi tror att kunskap, fördjupad reflektion och konstruktiva samtal kommer att gynna skolans orga-

nisering och i slutändan elevens rätt till utbildning. Förhoppningsvis kan texterna vara ett stöd i ert arbete att få till konstruktiva samtal och en fördjupad analys och i längden vara ett stöd och en pusselbit i hur ni organiserar skolverksamheten för alla era elever.

I bokens första kapitel ges en bredare beskrivning och problematisering av fenomenet och historiken kring SU-grupper. Men innan vi går djupare in på det vill jag initialt sammanfatta bokens centrala tema. Den handlar om de undervisningsgrupper som skapas för elever som bedöms vara i behov av särskilt stöd i sådan grad att de behöver särskiljas från den ordinarie lärmiljön för att få sin undervisning och utbildning tillgodosedd. Vi har valt att tolka begreppet *särskild undervisningsgrupp* bokstavligt. Det handlar alltså om undervisningsgrupper som är särskilda från det som anses vara normen. I texterna kommer du därför att stöta på en variation av olika SU-grupper och begrepp.

Bokens syfte och upplägg

Syftet med denna antologi är att belysa olika aspekter, tankar, åsikter och perspektiv när det gäller särskilda undervisningsgrupper. Målet är att skapa kunskap, förståelse och reflektion. Därför är alla kapitel i boken skrivna som enskilda och fristående texter som går att läsa var för sig. Men boken har också ett upplägg som gör det gynnsamt att ta till sig av helheten. Den består nämligen av tre delar: *Samhälle*, *Individ* och *Praktik*. I slutet av varje del finns det reflektionsfrågor att använda för enskild reflektion eller kollegiala samtal.

Samhälle

Bokens första del består av texter som berör fenomenet SU-grupper på samhällsnivå. Det handlar bland annat om policy, forskning och skolhistoria liksom skolans demokratiuppdrag, elevsyn och skolkultur samt vikten av att se att alla kan utvecklas.

Individ

I del två riktas blicken mot de elever som av olika aktörer, exempelvis skola, föräldrar, eleven själv eller andra, bedöms aktuella för placering i SU-grupper. Vilka behov förväntas en SU-grupp tillgodose? Vilka elever kan vara hjälpta av en sådan placering? Och hur kan vi förstå elevernas behov kopplat till lärmiljöerna och organisera utifrån dessa?

Praktik

Den tredje delen av boken riktar in sig på pedagogiken och organisationen av SU-grupper. Här lyfts resonemang och praktiska exempel på hur ett heterogent klassrum berikar lärandet, hur vi pedagogiskt kan planera för en undervisning som når alla elever, olika pedagogiska strategier för att möta elevers behov i en SU-grupp och exempel på hur en organisering för tillgänglighet kan gå till på organisationsnivå.

Till sist

Vi är glada att du hittat vår bok och hoppas att den kan vara till hjälp i planeringen och organiseringen av stöd och tillgängliga lärmiljöer i arbetet för alla elevers utveckling mot skolans mål.

”Hur vi organiserar stöd till elever i differentierade former behöver en alldeles särskild medvetenhet och omsorg.”

(EMMA LEIFLER, S. 23)

DEL 1 – Samhälle

Första delen startar i ett helikopterperspektiv och rör sig successivt mot bokens kärnfråga. I fyra kapitel betraktas fenomenet särskild undervisningsgrupp ur ett historiskt, politiskt, internationellt och demokratiskt perspektiv, där författarna delar med sig av olika synsätt grundade i forskning och erfarenheter.

Inledningsvis beskriver Gunnlaugur Magnússon bland annat historiska aspekter, politiska strömningar och den policy som har varit rådande i olika tider. Han blickar även ut internationellt för att landa i dagens svenska skoldebatt och möjliga vägar framåt.

I kapitel 2 skriver Emma Leifler om forskningen, som delvis visar olika resultat. Kapitlet ger en förståelse för varför det är viktigt att personen det handlar om är delaktig och vilka grundläggande behov elever har – behov som skolan alltid behöver sträva efter att tillgodose.

I det tredje kapitlet beskriver Niclas Fohlin skolans demokratiuppdrag och hur samhällsförändringar och skolpolitik förändrat uppdragets innebörd genom åren. Något som påverkar vår syn på och organiseringen av särskilda undervisningsgrupper.

I kapitel 4 djupdyker Denice Sverla i skolkulturer, synen på elever och hur viktigt det är att tro på elevers möjligheter att utvecklas och lära. Här riktas uppmärksamheten mot skolkulturen som ram för vår elevsyn och mot hur våra föreställningar, vårt språk och våra förväntningar skapar förutsättningar för eleverna att utvecklas.

Särskilda undervisningsgrupper - kunskap och vidgade perspektiv

I dag är särskilda undervisningsgrupper en etablerad del av skolans organisation. Samtidigt väcker de komplexa frågor om styrning, pedagogik, elevstöd och inkludering.

I den här boken ges en fördjupad och nyanserad genomlysning av särskilda undervisningsgrupper – från skolans vardag till övergripande strukturer och styrformer. Författarna visar på den stora variation som finns i hur grupperna organiseras och används, och problematiserar både möjligheter och risker i arbetet med elever i behov av särskilt stöd.

Boken vidgar perspektiven på hur skolor kan organisera sin verksamhet och sitt elevstöd. Den vänder sig till alla i skolan som vill fördjupa sin förståelse av särskilda undervisningsgrupper och använda den kunskapen i skolutvecklingsarbete samt i välgrundade beslut om lärande och stödinsatser.

Max Hjorton är lärare för F-6 och specialpedagog med lång erfarenhet från förskola, skola och central elevhälsa. Han har särskilt fokuserat på samverkan, problematisk skolfrånvaro, processledning och professionsutveckling.

